

SCIVA – CINCI DECENII ÎN SLUJBA ARHEOLOGIEI ROMÂNEȘTI

Cu prezenta fasciculă, prima din tomul 50, revista *Studii și cercetări de istorie veche și arheologie* împlinește cinci decenii de apariție neîntreruptă – cinci decenii de activitate merituosă în slujba științelor antichității din România. Nici un alt periodic de specialitate din țara noastră nu a atins până în prezent o asemenea vârstă jubiliară și, de aceea, nu este exagerat a spune că SCIVA este revista care oferă cea mai largă, mai fidelă oglindire a evoluției acestor științe, în special a mersului arheologiei românești, în ultima jumătate de secol. O evoluție care, inexorabil marcată de soarta istorică a întregii țări în perioada postbelică, a cunoscut, alături de realizări importante și de momente de reală afirmare, îndelungate perioade de stagnare sau chiar de regres. În ciuda tuturor vicisitudinilor, de-a lungul anilor revista noastră a fost un loc favorit al publicării celor mai importante descoperiri și cercetări, un for de dezbatere a problemelor majore și actuale ale arheologiei pre- și protoistorice, antice și medievale, un mijloc de informare curentă asupra aparițiilor editoriale și asupra evenimentelor vieții științifice. Multe, cele mai multe dintre materialele publicate își păstrează valoarea, prea puțin sau deloc alterată de trecerea timpului, și, de aceea, în orice bibliotecă (inclusiv în cele peste 220 instituții partenere de schimb din străinătate) SCIVA a fost și rămâne printre publicațiile românești cele mai frecvent consultate. Interesul revistei nu rezidă însă numai în cantitatea, calitatea și actualitatea informației științifice publicate, ci și în datele și mărturiile relevante pentru înțelegerea istoriei arheologiei românești contemporane, acumulate în paginile ei. La actualul moment jubiliar asupra acestor lucruri trebuie să reflectăm în primul rând.

Întemeiată în 1950, revista *Studii și cercetări de istorie veche* (SCIV, din 1974 SCIVA) a apărut până în 1963 de regulă în două fascicule semestriale, iar din 1963 până în prezent în patru fascicule trimestriale. Dificultățile financiare au făcut ca în unii ani numărul aparițiilor să fie mai mic și ca, începând din 1982, numărul de pagini al unei fascicule să fie drastic redus. Din păcate, după 1989 aceste dificultăți nu au fost înlăturate, dimpotrivă au devenit mai apăsătoare, și chiar anul jubiliar găsește revista SCIVA în starea dramatică a reducerii numărului total de pagini și de apariții pe an la jumătate față de norma deceniului trecut. Oricare ar fi însă starea actuală și perspectivele apropiate, este de reținut faptul că până la tipărirea acestui număr, în tomurile 1–49 (1950–1998), au fost publicate cca 2500 titluri, însumând peste 26 000 pagini.

Revista a fost de la început editată sub auspiciile Academiei Române (pe atunci numită Academia Republicii Populare Române), mai întâi de către Institutul de Istorie și Filosofie, apoi de Muzeul Național de Antichități și de succesorul acestuia, Institutul de Arheologie din București. De regulă, directorii sau directorii adjuncți au fost aceia care au purtat răspunderea editării în calitate de redactori șefi: C. Balmuș (1950–1952), Gh. Ștefan (1953–1956), Em. Condurachi (1956–1970), D.M. Pippidi (1971–1972), S. Morintz (1972–1991), P. Alexandrescu (1992–1994). Ei au fost ajutați de comitete și/sau colegii de redacție din care au făcut parte atât savanți de mare prestigiu, formați în perioada interbelică, precum I. Nestor, Vl. Dumitrescu, R. Vulpe, D. Popescu, D. Tudor, D. Berciu, I. Barnea, C. Daicoviciu, K. Horedt, M. Petrescu-Dîmbovița, cât și cercetători mai tineri, afirmați în anii 50–60, precum P. Diaconu, Al. Păunescu și mult regretatul Radu Popa, sau coopțați chiar mai recent, cum sunt cei mai mulți membri ai actualului colegiu de redacție. Nu trebuie uitată nici activitatea competentă, plină de abnegație a secretarelor de redacție, care au asigurat desfășurarea ritmică a procesului redacțional intern și colaborarea indispensabilă cu Editura Academiei. Un cuvânt de pioasă amintire se cuvine aici pentru Ana Matrosenco și Susana Bogdan, cele care au imprimat de la început revistei o excelentă ținută editorială.

De-a lungul timpului, în revistă au apărut numele a aproape cinci sute de autori; cei mai mulți sunt arheologi, dar frecvent în sumare sunt prezenți și istorici, epigrafiști, filologi clasici, numismați, precum și cercetători din diferitele ramuri ale științelor naturale și tehnice care conlucrează cu arheologia (arheozoologi, paleobotaniști, palinologi, geologi). Numele lor și tematica contribuțiilor pot fi regăsite cu ajutorul indicilor revistei, publicați în tomurile 36, 1985, 1–2 și 46, 1995, 3–4. Sunt prezente toate generațiile – de la elevii lui Vasile Pârvan, cei care au pus temeiurile acestei reviste, la absolvenții anilor '90. Alături de arheologii bucureșteni, în primul rând provenind din Institutul de Arheologie „Vasile Pârvan”, și-au adus frecvent contribuția colegii din Cluj, Iași, Piatra Neamț, Alba Iulia, Sf. Gheorghe, Constanța, Galați, Craiova, Ploiești ș.a.m.d., împrejurare de natură să facă din **SCIVA** o publicație reprezentativă a întregii arheologii românești. Nu este lipsit de interes faptul că revista a făcut loc în paginile sale și pentru acei pasionați colecționari, precum V. Culică, G. Coman sau Gh. I. Petre-Govora, care, printr-o colaborare consecventă cu instituțiile de specialitate și-au depășit condiția de arheologi amatori pentru a deveni veritabili cercetători. În sfârșit, trebuie să amintim că nu rareori **SCIVA** a publicat contribuții ale unor cercetători străini de prestigiu, precum rușii V. D. Blavatski, P. I. Boriskovski, G. B. Fedorov și G. I. Smirnova, cehul J. Kudrnáč, bulgarul T. Gerasimov, englezul I. A. Richmond, germanii W. M. Werner, N. Boroffka, S. Hansen și K. Strobel sau americanii K. Honea și S. Krebs. Se manifesta astfel tendința timidă de a deveni o revistă internațională, pentru care condițiile de dinainte de anul 1989, înainte de toate cele politice, erau departe de a fi favorabile.

Lucrările publicate în **SCIVA** au abordat toate perioadele istorice cuprinse între paleoliticul inferior și evul mediu dezvoltat pe teritoriul României și în spațiul geografic înconjurător. În funcție de specificul lor, contribuțiile au fost grupate în rubricile permanente ale revistei: studii, discuții, cercetări arheologice

de teren, mici descoperiri. Rubricile de recenzii și de note bibliografice, menite să contribuie la buna informare a cititorilor asupra noutăților apărute în literatura de specialitate din țară și, mai ales, din străinătate (în condițiile unei izolări care își face și astăzi simțite efectele), din păcate, nu au dispus în chip constant și în cantități suficiente de materiale publicabile. După cum se vede, printre arheologii noștri genul recenziei, mai ales al aceleia cu adevărat critice, nu se bucură de suficientă prețuire, la fel cum notele bibliografice sunt probabil considerate lucrări minore, deși utilitatea lor este evidentă oricui.

O deosebită importanță în economia revistei au avut-o în toți acești ani cronicile științifice, mai ales acelea cu caracter permanent, acoperind un anumit domeniu de activitate. Amintim aici cronică săpăturilor arheologice desfășurate în întreaga țară, redactată de D. Popescu între anii 1957 și 1970 (ulterior continuată doar în revista **Dacia**), cronică numismatică publicată în **SCIVA** între anii 1958 și 1973 de către B. Mitrea (și ea continuată în **Dacia**), cea epigrafică inițiată în 1981 de către C. C. Petolescu și, în sfârșit, cronică săpăturilor Institutului de Arheologie din București, întreținută începând din 1989 de către Al. Barnea. Diferite evenimente ale vieții științifice curente (sesiuni de comunicări, colocvii, congrese, expoziții, aniversări, acordarea de distincții etc.) și-au găsit și ele reflectarea, fie în cronici individuale, fie în cronici de sinteză asupra activității întregului institut în cursul unui an. Din păcate, revista nu a putut în toți anii și, desigur, nu în toate împrejurările să înregistreze într-o cronică evenimentele care ar fi meritat a fi consemnate. De o egală importanță pentru istoricul cercetării sunt numeroasele *personalia* – omagii dedicate reprezentanților de seamă ai științelor antichității cu prilejul împlinirii unei vârste jubiliare sau acela al trecerii în eternitate. Dincolo de mesajul binemeritat de recunoaștere și de recunoștință al comunității științifice, aceste materiale cuprind date esențiale pentru cunoașterea activității și operei unor personalități importante din istoria mai nouă a științei noastre, în contextul general al epocii.

Paginile revistei **SCIVA** cuprind și numeroase contribuții istoriografice asupra clasicilor și a altor personalități de seamă din istoria mai îndepărtată a arheologiei românești: N. Mavros, Al. Odobescu, Gr. Tocilescu, M. C. Sutz, V. Pârvan, I. Andrieșescu, I. Nestor, N. N. Moroșan. Deosebit de important este grupajul de studii publicat în tomul 35, 1984, 1–3, care reprezintă o adevărată monografie istorică a Muzeului Național de Antichități, dedicată aniversării a 150 de ani de la întemeierea acestuia. Aici prezentarea contribuției particulare a fiecărei personalități se îmbină cu reconstituirea, moment cu moment, a mersului înainte al instituției, de la modestele începuturi datorate banului Mihalache Ghica la Institutul de Arheologie din zilele noastre.

Nu rareori în revistă au apărut articole editoriale, care își propuneau să facă bilanțul unei etape și să traseze sarcinile și perspectivele cercetării viitoare. Uneori, justificat, prilejul a fost oferit de date comemorative aparținând istoriei științei noastre (întemeierea MNA, întemeierea Academiei Române). Mult mai des prilejul a fost unul impus prin comandă politică: aniversarea „eliberării”, aniversarea proclamării republicii, aniversarea P.C.R. și, nu în ultimul rând, aniversarea zilei de naștere a „celui mai iubit fiu al poporului”, N. Ceaușescu.

Mergând mai mult înapoi în timp, vom întâlni chiar în primul număr al **SCIVA** omagiul adresat lui I. V. Stalin, iar în tomurile tipărite în primul deceniu de apariție vom găsi urmele apăsate ale impunerii unui marxism primitiv și ale sovietizării (până în 1955 recenzii și prezentări dedicate exclusiv lucrărilor tipărite în U.R.S.S., până în 1959 articole popularizând experiența „avansată” a arheologiei sovietice). La o privire grăbită, redacției de atunci și autorilor respectivelor texte li s-ar putea aduce acuze grele, așa cum s-a întâmplat după 1989 în alte domenii ale științei și culturii românești. Asupra acestor fapte trebuie însă reflectat cu pondere și cu obiectivitate. La distanța de un deceniu de la căderea regimului totalitar, o dezbatere lucidă, critică dar lipsită de patimă, asupra impactului politicii și ideologiei comuniste în știința noastră a devenit posibilă și ar putea fi găzduită chiar în paginile acestei reviste. Pentru început se poate spune că trecutul trebuie asumat și că, în marea majoritate a cazurilor, compromisul a fost unul minim, formal, făcut sub amenințarea unor consecințe grave pentru revistă, pentru instituție și, în general, pentru cercetarea arheologică. Cenzura, dirijarea mijlocită sau nemijlocită și controlul exercitat de diferitele organe ale partidului și statului au fost realități nu numai în „obsedantul deceniu”, ci și mai târziu, până la căderea regimului comunist. Reale au fost și sistematicele măsuri de constrângere și represiune care au asigurat temporar succesul acestei politici totalitare. Cine își ia răgazul să citească aceste texte va vedea, însă, că de multe ori după omagiul formal, în „limba de lemn” a epocii, urmează considerații pertinente privind problemele reale și obiectivele de viitor ale cercetării. Un bun exemplu în acest sens este editorialul publicat în primul volum de indici ai revistei (36, 1985, 1–2, p. 3–29), care, făcând formale referiri la „ideile luminoase”, la „îndemnul și indicațiile tovarășului Nicolae Ceaușescu”, ne oferă înainte de toate o imagine concentrată a câștigurilor arheologiei românești din deceniile precedente. Tot acolo, reproducerea ideii simplist exprimate despre „unirea dacilor cu romanii” avea rostul de a întări cu forța unui citat poziția istoriografiei științifice în confruntarea cu manifestările insidioase, tot mai dăunătoare, ale curentului tracoman. Exemple de acest fel se pot întâlni și în alte locuri din **SCIVA** și vor trebui analizate cu atenție, în încercarea de a evalua în chip corect drumul complex și adesea dificil parcurs de revista noastră în primele patru decenii ale existenței sale.

Schimbările istorice din decembrie 1989 au modificat desigur radical condițiile în care activează publicațiile științifice românești, iar acest lucru este evident și în cazul revistei **SCIVA**, în aspectul și conținutul ei. Dispariția oricărei forme de cenzură ideologică a făcut ca autorii să dispună de o totală libertate de exprimare și ca sumarele revistei să fie alcătuite independent de oportunitățile vieții politice. Pe de altă parte, colegiul de redacție a câștigat o deplină autonomie în stabilirea formei și normelor editoriale cele mai adecvate specificului revistei (publicate în tomul 46, 1995, 3–4, p. 343–371). Astfel, s-a modificat structura rubricilor permanente, s-a introdus publicarea unui *abstract* în fruntea fiecărui text, au fost pentru prima oară publicate articolele unor autori de peste hotare în limbi străine, iar altele au fost traduse în română din limbi mai greu accesibile (rusă, germană). În trei fascicule diferite s-au publicat în bloc lucrările

unor colocvii organizate de Institutul de Arheologie „Vasile Pârvan”: „Obiceiuri de depunere în pre- și protoistorie” (1992), „N. N. Moroșan – un destin românesc în Basarabia cotropită” (1994) și „Sesiunea memorială Radu Popa” (1998). Începând din 1995 revista se lucrează în redacție în formă computerizată, împrejurare de natură să ușureze munca editurii și să reducă în chip semnificativ costurile de editare. Cu toate acestea, datorită scăderii severe a alocațiilor bugetare pentru publicațiile științifice, apariția revistei a ajuns să întârzie cu un an, iar conducerea Academiei Române a fost nevoită să decidă pentru un mare număr de reviste ale institutelor, inclusiv pentru **SCIVA**, reducerea la jumătate a numărului de pagini și apariții pe an.

Ne aflăm, în al 50-lea an de apariție, într-o situație generatoare de gravă îngrijorare. Nu este vorba aici numai de soarta unei reviste de mare tradiție și solid prestigiu în știința românească și cea internațională. În condițiile în care revista întemeiată de Vasile Pârvan, Dacia, a ajuns să apară doar o dată la câțiva ani (ultima dată în 1995) și în care Editura Academiei nu dispune de mijloace nici măcar pentru a tipări o carte de arheologie pe an, este vorba de supraviețuirea arheologiei românești și a mediului instituțional academic în care ea a obținut cele mai mari realizări de până acum. Fără un mijloc de valorificare ritmică a descoperirilor și cercetărilor, fără un mijloc accesibil de comunicare între specialiști, științele antichității și în special arheologia, care cunoaște un ritm alert de creștere a bazei documentare, vor avea mult de suferit. Realizările noastre vor fi tot mai puțin cunoscute peste hotare, iar influxul de informație, în primul rând de bibliografie, va cunoaște o gravă restrângere, pe măsură ce, în condițiile reducerii și întârzierii revistelor noastre, schimburile de publicații cu străinătatea vor intra în stare de colaps.

Tradițiile și prestigiul invocate aici, la a 50-a aniversare a revistei **SCIVA**, ne dau motive de satisfacție și ne îndeamnă să ne gândim cu recunoștință la toți cei ce au făurit-o de-a lungul anilor, prin fapta și scrisul lor. Va fi un motiv suplimentar de mulțumire și de optimism, dacă factorii chemați să răspundă de destinele științei și culturii românești vor înțelege acest mesaj și vor găsi mijloacele pentru a asigura revistei noastre un viitor pe măsura trecutului ei și a misiunii ce o are încă de îndeplinit.

Mircea Babeș

